'Geestelijken a

Een van de uitvoerigste, maar ook een van de interessantste historische koloniale reisbeschrijvingen in onze contreien is die van dominee G.B. Bosch: Reizen in West-Indië van 1829-1837. Hij beschrijft daarin onder meer hoe hij als Curaçaose dominee zeven keer naar Aruba reisde om daar te preken en te dopen. De reis van Curaçao naar Aruba verliep steeds voorspoedig, maar de terugreis was telkens weer een bezoeking wegens de sterke zeestromen en de felle passaatwind, waarvan de kleine zeilschepen in die tijd immers afhankelijk waren. In dit tweede deel wordt ingegaan op de vorderingen van de reis waarin Putman uitvoerige natuurbeschrijvingen geeft en aankomt op Curaçao.

DOOR WIM RUTGERS

Putman kon de natuur prachtig beschrijven. Ook bij zonsondergang is die 'verrukkelenden gloed' te zien

Het dagboek van J.J. Putman

J.J. Putman ARCHIEF FPI

„Wij van de Derde Wereld hebben een paar gebreken en daaronder valt het niet bijhouden van onze zaken. Wij laten het allemaal op zijn beloop totdat er op een gegeven moment iets gedaan moet worden. Om de een of andere reden moet je toch dingen aanharken, anders kun je nauwelijks lopen." (Frank Martinus Arion: De eenzame jager. In: Albert Helman, schrijver zonder grenzen Paramaribo: Vaco Uitgeverij 2003) . Met deze uitspraak mag Frank Martinus Arion al dan niet gelijk hebben, feit is dat Maritza Coomans-Eustatia tijdens haar werkzame leven als bibliothecaris van de UNA en als auteur van een aantal op scrupuleus onderzoek gebaseerde artikelen het volstrekte tegendeel bewees. Ze reisde stad en land af van Londen tot Rome, van Caracas tot Sevilla en ze verzamelde alles wat ze kon vinden op het gebied van met name het Papiaments en de Antilliaanse persgeschiedenis en publiceerde daarover via haar eigen Stichting Libri Antilliani. Een van haar belangrijkste verzamelingen was die over pastoor J.J. Putman die van 1837 tot 1853 de eerste pastoor van de parochie Santa Rosa was. Dit materiaal is door dr. Henny E. Coomans voor publicatie ter beschikking gesteld aan het FPI, omdat het Maritza niet meer gegeven was dit tijdens haar werkzame maar te korte leven zelf te doen. Uit de verzamelde documenten publiceert het AD de komende tijd een aantal bijdragen.

Naarmate de reis vordert wordt de omgeving exotischer en krijgen natuurbeschrijvingen meer aandacht: „Na de middag zien wij vier heerlijk schoone vogelen, omtrent een paar uren blijven zij ons om het schip vermaken. De matrozen noemen dezelve Bootsman en zeide ons dat zij dikwijls twee of drie dagen bij het schip blijven en des nachts in de masten komen rusten. Hoe de eigenlijke naam is weet ik niet, hij vloog met de snelheid van een zeemeeuw en gaat op het water rusten als een eendvogel. Zij zijn wit met lange geele bekken en hebben een buitengewoon lange en sierlijken staart."

Een ander fascinerend verschijnsel is 'het lichten van het zeewater. Het is tusschen beide of duizende lichtjes of groote vonken vuur, hier en daar op het water branden, maar het meeste om het schip zoover het water door hetzelve word in beweging gebragt'.

Putman blijkt een begenadigd beschrijver van de natuur te zijn: „De sterren verdweenen allengs, de maan was naauwelijks zigtbaar, de nevelen trokken op en het aanbrekend morgenrood deed de nacht die haren valen sluijer nog over de pekelplas hield uitgespreid, langzaam verdwijnen. Het hemelsche blaauw aan de kimmen werd met verguld omzoomd, stroomen gouds bepaalde den gezigteinder. Schitterend purper scheen zich met den schoonen ligt blaauwen oceaan te willen vermengen, toen eindelijk de glansrijke zon met alle denkbare majesteit te midden van dien verrukkelenden gloed te voorschijn trad, ons met haar eersten straal begroetende."

J.J. Putman: Dagboek mijner reis. Van het vaderland naar het eiland Curaçao

Van essentieel belang op een dergelijke reis blijkt de gezondheid, die soms nog te wensen overlaat door last van opgezette voeten wegens het stilzitten. Goed eten en drinken is dan ook van belang: „Er is mogelijkheid om de melk verscheidene maanden goed te houden. De melk word versch in halve flesschen gedaan en vervolgens goed gekwikt en dan met flesch en al langzaam gekookt en ziedaar men drinkt in Oost en West versche melk uit Holland. Men kan het volstrekt niet proeven en na het opentrekken der flesch blijft dezelve nog twaalf uren goed en smakelijk. Ik kan mij met de scheepskost zeer goed behelpen. Wij hebben beschuit in plaats van brood en dan ook scheepsbeschuit die wij in regen water weken en dan de kok 's morgens in den oven laten drogen zoodat w dan ieder morgen warm broo eten, in Holland gebakken e versche melk drinken in Hollan gemolken. Wij hebben goed aardappelen, gedroogde peerer roode en witte kool, erwten soep worst, gezouten en gerook vleesch, rolpens en onze kok bak goede pannekoekjes zoodat da nog al schikt dunk mij. Van het vaster zijn wij gedispenseert evenwel zijn wij me den Kapitein overeen gekomen vrijdags e zaterdags geer vleesch maar visch t gebruiken. Ziedaar u ook iets va onze tafel verhaalt, gij ziet het i wel om uit te houden."

Het is grappig te lezen dat ool al in de 19e eeuw het klimaat ver anderde: „De Passaat die is zo geregeld niet meer als in vroege re jaren zegt onze Kapitein. Il moest er inderdaad om lagche maar het is zeer goed mogelijk Het is eene daadzaak dat he vroeger te Curaçao dikwijls re gende, tegenwoordig zeldzaam even zoo goed kan ook dit zijn."

De route van de reis word nauwkeurig vermeld van de Noordzee, het Kanaal, Frankrijk en Engeland, Portugal, de Azoren, Madeira, het passeren van de keerkring, Barbados, St. Lucia en St. Vincent naar La Gayra in Venezuela en tenslotte het einddoel Curaçao. Zo raken we als lezer nauwkeurig op de hoogte van de

an boord' (deel 2)

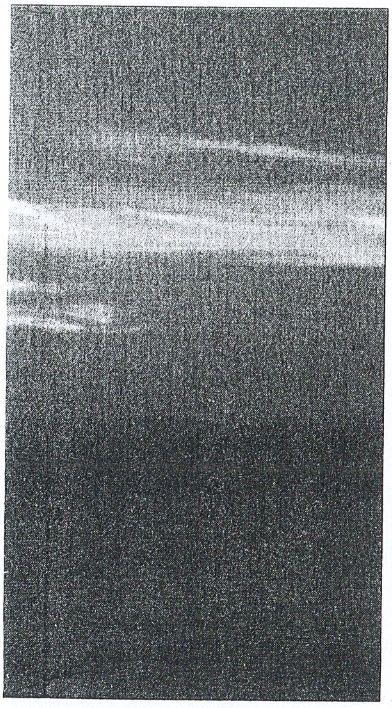

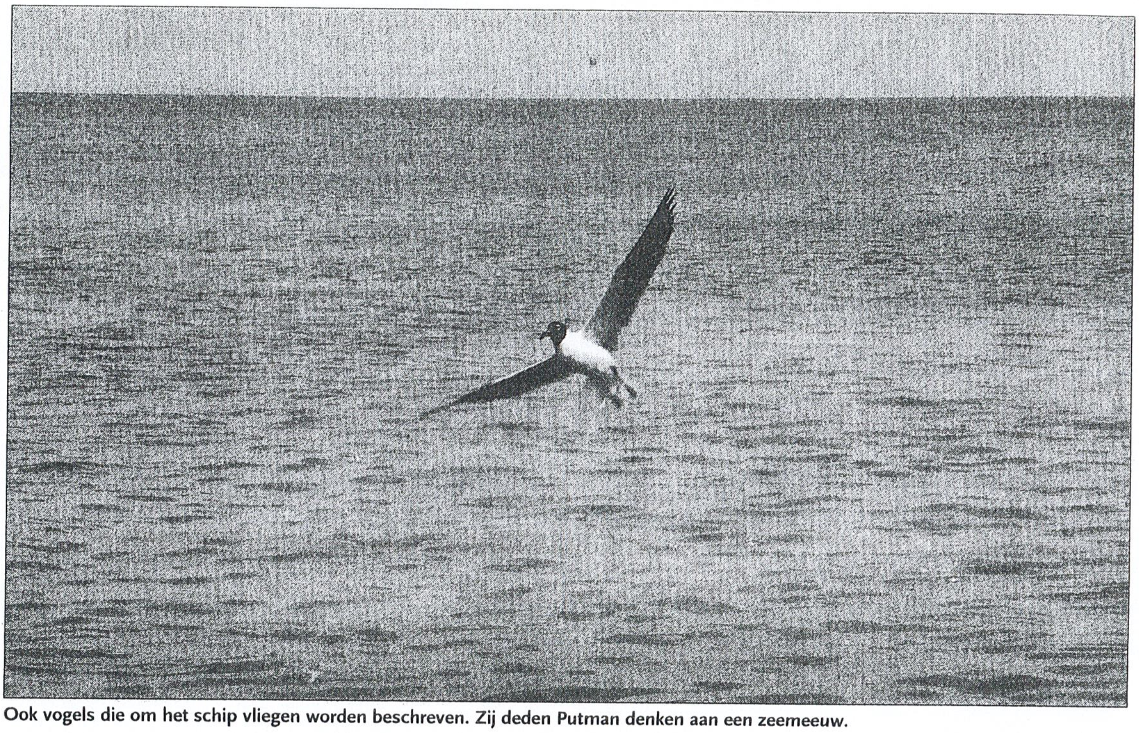

FOTO'S MARILENE WILLEMSE **Ook vogels die om het schip vliegen worden beschreven. Zij deden Putman denken aan een zeemeeuw.**

vaarroute in de zeiltijd. Trouwens, tussen alle persoonlijke opmerkingen door verstrekt dit dagboek veel belangwekkende historische gegevens die het tot veel meer dan een persoonlijk document maken: ,,De stad Guaijra ligt in eene valleij vlak aan de zee, schoone plantagien vertoonen zich hier en daar, aan de helling der bergen of aan deszelfs voet treft het verbaasde oog het zachte groen der schoone maïsvelden aan, om er een oogenblik op uitterusten. Wij gaan er ferm op aan. Een Engelsch schip lost een schot en alle andere heischen de vlag om de Zondag te vieren. Alle matrozen van de wereld zagen wij hier bij elkander, de Columbiaansche, Noord-Amerikaansche. Deensche, Engelsche, Fransche, alle vlaggen wapperen en de Hollandsche word er ook geheschen."

Met passages als ,,Ten Zuiden van ons vertoonde het zich in al deszelfs uitgestrektheid, de lucht was helder en voor de eerste stralen der zon van verre bescheenen zagen wij de kruinen der hoogste bergen zich eenzaam tot de lucht verheffen. Een uur later waren dezelve in blaauwe wolken gehult, of vertoonde zich hier en daar tusschen dezelve door. Alle scheenen het uitspansel te schragen, het was majestueus en geschikt om verheven gewaarwordingen in het hart uit te storten", toont de auteur zich kind van de romantische tijdgeest.

De zeereis wordt tot metafoor in een beschouwing als: ,,Men verlangt altijd naar de plaats van bestemming. O! hoezeer was het te wenschen dat wij steeds ons geheel leven zoo beschouden, het nooit vergaten dat wij op deze wereldzee slechts voor eenige tijd worden her en derwaarts geslingert, dat stormen steeds om ons bulderen, dat wij vaak banken en klippen kunnen ontmoeten, waar wij geen kwaad vermoedde."

Putman treft in Venezuela een kerk(gebouw) aan dat ten gevolge van de grote aardbeving van 1812 nog steeds in deplorabele toestand verkeert, maar is relatief lovend over het onderwijs naar aanleiding van een school die hij er in de korte tijd van zijn verblijf bezoekt: ,,Alles was zeer netjes ingerigt, het ware alleen jongens, de meisjesschool was op een andere plaats. Een groot zwart bord hing in het midden der school, de schrijfvoorbeelden waren als bij ons de schilderijen in raamen gezet en stonden op afstanden te midden der tafels. De schoolboekjes waren in vragen en antwoorden en dienden meteen tot Catechismus. De letterkas werd er niet gevonden, evenmin als de letters met figuren." Op vermakelijke wijze beschrijft hij de gewoontes van de inwoners die hem en zijn gezelschap beleefd ontvangen en op een exotische maaltijd trakteren.

Dan nadert op 14 april na een relatief snelle reis van ruim zes weken het einddoel en lezen we hoe schepen in die tijd verwelkomd werden: ,,Op het eind van het eiland word de vlag geheschen, op het midden een tweede, in de Willemstad een derde en heel Curaçao weet, dat er een Hollandsche boot koers zet naar hare haven. Onze stukken worden geladen, de loods komt met zijn sloepje aan boord. Wij hebben de stad al goed in het gezigt, met 5 Kanonschoten salueren wij dezelver inwoneren en de donderende stemmen der muurwanden van het Willem Fort heten ons welkom in de haven van Curaçao."

Deze reis met niet minder dan twee geestelijken aan boord verliep dus voorspoedig, maar dat zoiets lang niet altijd het geval was, beschreef Niewindt toen hij in 1847 naar de Bovenwinden afreisde en daar pas na zestien dagen waarin vol storm en oponthoud wegens averij arriveerde.

Naarmate de eeuw vorderde en reizen meer gewoon werd nam het missionaire reisverslag navenant in belang en populariteit af. Pater P.J. Poeisz als feuilleton in La Cruz in 1914 gepubliceerde 'Di Corsouw pa Amsterdam' en 'Di Amsterdam pa Corsouw' dat een jaar later verscheen, behoorden wel tot de laatste van een verdwijnend ooit zo populair genre.

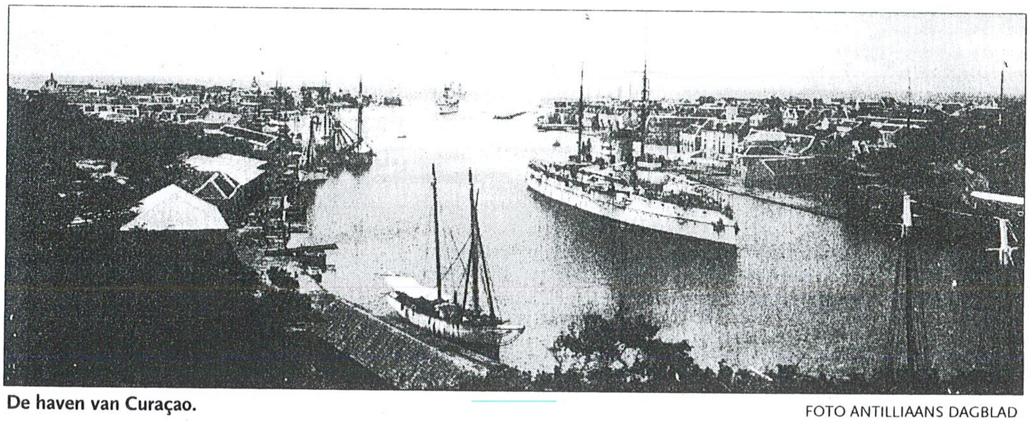

De haven van Curaçao. FOTO ANTILLIAANS DAGBLAD